

Sajtószemle

Molnár Judit

Igazságügyi szakértői vélemény „beszerzése” polgári nemperes eljárásban - JURA, 2023. 1. szám

A tanulmány a polgári peres eljárások központi részét jelentő szakértői bizonyítékok beszerzésének módjával foglalkozik. Bevezetésként a szerző röviden ismerteti, hogy a Polgári perrendtartásunk¹ rendező elve a perkoncentráció, amely a jogviták mielőbbi, lehetőleg egy tárgyaláson való rendezését célozza meg. A jogsérelem orvoslása szempontjából különleges jelentőséggel bír a felperes részéről, hogy a polgári per megindítása előtt hogyan juthat olyan bizonyítékok birtokába, amelyek a polgári perben felhasználhatók? Amennyiben a fél a jogvita kapcsán az általa állított tények bizonyítékainak beszerzésében gondolkodik, az alábbi bizonyítási eszközök körére kell gondolnia: a bizonyítás történhet különösen tanúbizonyítás, szakértői bizonyítás, okirati bizonyítás és szemle útján, a bizonyítási eszközként szolgálhat: különösen tanú, szakértő, okirat, képfelvétel, hangfelvétel, kép- és hangfelvétel, valamint egyéb tárgyi bizonyítási eszköz. A szerző ezek közül a bizonyítások közül a szakértői bizonyítást helyezi tanulmánya középpontjába, leszögezve, hogy a szakértő a fél megbízása vagy kirendelés alapján, indítványra alkalmazható.

A kirendelés kapcsán a szerző megállapítja, hogy lehetőség van arra is, hogy a fél egy korábbi, „más eljárásban” kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználását indítványozza a peres eljárásban. A „más eljárások” fogalma körében a szakértői bizonyítás szempontjából minden olyan eljárás szóba jöhet, ahol a szakkérdés tekintetében szakértő kirendelésére került sor, így polgári vagy büntetőper, szabálysértési eljárás vagy választottbíróági eljárás. A szerző ezek közül az eljárások közül azokat veszi górcső alá, amelyek nemperes eljárásként a peres eljárást megelőzően szakértői vélemény beszerzésére irányulnak. A lefolytató hatóság részéről a bírósági és közjegyzői eljárásokat említi: a bíróság 2006. január 1. óta jogosult nemperes eljárásban a fél kérelmére igazságügyi szakértőt kirendelni,

1 A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.).

míg a közjegyző 2009. január 1. napjától két eljárásával is elősegítheti a bizonyítékok beszerzését, ugyanis hatáskörébe tartozik az előzetes bizonyítás és az igazságügyi szakértő kirendelésére irányuló eljárás.

A tanulmány első fejezete az előbb említett, bírósági nemperes eljárásnak minősülő igazságügyi szakértő kirendelését elemzi. Az eljárás legfontosabb feltétel, hogy a kérelmezőnek a jogvita kereteinek a meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Kérdésként merül fel, hogy e bírósági nemperes eljárásban készített szakvélemény milyen módon használható fel a polgári perben? A szerző megállapítja, hogy a felek által a per folyamán vagy azt megelőzően felkért igazságügyi szakértő (magánszakértő) véleménye a korábbi bírósági gyakorlat szerint az azt előterjesztő fél előadásának, szakmai véleményének volt tekinthető, míg a bírósági nemperes eljárásban elkészült szakvélemény egyenértékű bizonyítékként szolgált a perben kirendelt igazságügyi szakértő véleményével. A szerző összehasonlítja a polgári perben és a bírósági nemperes eljárásban megjelenő szakértő kirendelése iránti eljárásokat, megállapítva, hogy különbözőség mutatkozik az illetékességi szabályok, a hiánypótlás lefolytatása, valamint a határidők rendelkezései között.

A tanulmány második része az igazságügyi szakértő kirendelése közjegyző hatáskörébe tartozó nemperes eljárásokban címet viseli. A szerző két közjegyzői eljárást részletez a bizonyítékbeszerzés kapcsán: az előzetes bizonyítás és az igazságügyi szakértő kirendelésére irányuló eljárás. Az eljárások jól illeszkednek a közjegyző megelőző jogvédelmi funkciójának érvényre juttatása során. Az előzetes bizonyítás közjegyzői hatáskörbe utalásával kapcsolatban a szerző kiemeli, hogy az 1930-as, majd az 1952-es évekből kezdve a közjegyző eljárási előzetes bizonyítás fogantatása során, így nem minden előzmény nélkül került bevezetésre a 2009. január 1-jén hatályba lépett Kjnp.² előzetes bizonyításra vonatkozó rendelkezése. Ezt követően – napjainkban is – a bíróságnak és a közjegyzőnek párhuzamos hatásköre van a peren kívüli előzetes bizonyítási eljárások tekintetében. A szerző felteszi a kérdést, hogyan határolható el a bíróság és a közjegyző hatásköre az eljárás kapcsán, és a közjegyzői eljárás „mennyiben kíván függetlenedni” a Pp.-ben szabályozott előzetes bizonyítás szabályaitól? Fontos előfeltétele a közjegyzői eljárásnak, hogy a kérelmező kizárólag a perindítást megelőzően választhat a bírósági és a közjegyzői előzetes bizonyítások, mint nemperes eljárások közül. Közjegyző előtt előzetes bizonyításnak van helye a Pp. 334. §-ában szabályozott esetekben, valamint ha a kérelmezőnek bizonyíték beszerzéséhez – különösen jelentős tény vagy állapot megállapításához – jogi érdeke fűződik.

2 Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.).

A szerző megállapítja, hogy a közjegyzői eljárás egyik alkalmazási köre kifejezetten a bíróság által lefolytatható előzetes bizonyítás eseteihez kapcsolódik. Megemlíti viszont, hogy további jogirodalmi álláspontok szerint a Pp. „eltúlzott általános jelleggel” határozza meg az előzetes bizonyításra okot adó feltételeket, így gyakorlatilag minden peres ügyben megalapozottan lehet kérni az előzetes bizonyítás lefolytatását. A közjegyzői előzetes bizonyítás szabályozása mindezek mellett törvényi lehetőséget biztosít arra is, hogy a közjegyzőtől előzetes bizonyítás kérelmezhető akkor is, ha a kérelmezőnek bizonyíték beszerzéséhez jogi érdeke fűződik.

A szerző álláspontja szerint észrevehető, hogy míg a Pp. alapesetben megköveteli a felek (kérelmező és ellenérdekű fél) megjelölését az eljárás lefolytatása iránti kérelemben, és kivételként szabályozza az ellenérdekű fél ismeretlen voltát, addig a Kjnp. rendelkezései egyértelműen a kérelmezőről szólnak. Így abban, ha kérelmező egyéb jogi érdekekre alapítja az előzetes bizonyítás iránti kérelmét, ellenérdekű felet megjelölnie nem kell, az eljárás egyoldalú lesz.

A tanulmány az előzetes bizonyítás vizsgálata során a Pp. által meghatározott kényszerítő intézkedések közjegyzői eljárásban való alkalmazhatóságával is foglalkozik. A kényszerintézkedések kapcsán a szerző kiemeli, hogy abszolút tilalom kerül rögzítésre abban az esetben, ha a bizonyítás elvégzéséhez személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés foganatosítása lenne szükséges. A további, személyi szabadságot nem érintő, a Pp. 272. § (1) bekezdésében felsorolt vagyoni jellegű szankció, így a költségek megtérítésére kötelezés, a pénzbírság, a szakértői díj leszállítása a közjegyzői eljárás során is alkalmazható.

Az előzetes bizonyítás egyik kulcsfontosságú kérdését is részletes elemzés alá veszi a tanulmány: a fair eljárás elvéből kiindulva a másik fél meghallgatását, az eljárásban való részvételi lehetőségét. A szerző tapasztalatai szerint a Kjnp. szabályai között a közjegyző előtti előzetes bizonyítási eljárás egyoldalúságára utaló rendelkezések vannak jelen. Példaként említi az illetékességi szabályokat, amikor kizárólag a kérelmező lakóhelye, tartózkodási helye, székhelye jelenik meg a szabályozásban.

A tanulmány külön foglalkozik az önálló közjegyzői nemperes eljárásnak tekintendő igazságügyi szakértő kirendelésével közjegyzői eljárásban. A közjegyzőnek 2009. január 1. napjától van hatásköre igazságügyi szakértő kirendelésére. Az igazságügyi szakértő kirendelés iránti eljárás előfeltétele, hogy a kérelmező számára jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. A szerző megítélése szerint az eljárás előfeltétele formálisan szélesebb eljárás igénybevételi lehetőséget kínál a kérelmezők számára, mivel nem köti őket az előzetes bizonyítás kapcsán vizsgált esetek köre. Az eljárás egyik fő jellemzője, hogy a szakértő kirendelésére irányuló eljárás iránti kérelemben ellenfelet megjelölni nem kell.

Zárásként a szerző összegzi a tanulmányban bemutatott három polgári nemperes eljárással kapcsolatos kutatásainak eredményét. Kijelenti, hogy mindhárom eljárás magán hordozza az egyszerűbb, gyorsabb és hatékonyabb eljárási forma egyes elemeit. Valamennyi eljárásban háttérbe szorul a kontradikció és a kétoldalú meghallgatás. Mind a bírósági nemperes, mind a közjegyzői nemperes eljárásokban kirendelt szakértő véleménye a polgári perben más eljárásban kirendelt szakértő véleményeként ugyanazon bizonyító erővel bírni, mint a perbeli szakértő véleménye. Felteszi azonban a kérdést, hogy valóban ugyanolyan bizonyító erőt fog a bíróság tulajdonítani ezeknek a szakvéleményeknek, mint a perben kirendelt szakértő véleményének? Hiszen a perbeli szakértőhöz mindkét fél indítványozhat kérdésfeltevést, a szakértő a peranyagba betekint, teljes rálátása van a jogvitával érintett kérdésre, és így készíti el a szakértői véleményét. A szerző egyetért a szakirodalomban lévő azon véleményekkel, hogy az eljárásjogi garanciáknak, különösen a kétoldalú meghallgatás elvének érvényesülni kellene ezekben az eljárásokban, hiszen az eljárások így tölthetik be a céljukat.